

הסביבה המקיפה את קיבוץ מצר היא מקור ההשראה לעבודותיה של הציירת מריון פוקס. פוקס נולדה בצ'ילה; בהיותה נערה צעירה הגיעה לקיבוץ ומאז היא כאן. כאמנית הפועלת ומגיבה למקום שבו היא חיה, אין זה מפתיע שסדרת העבודות המרכזית בתערוכה עוסקת בגדר המקיפה את הקיבוץ ומפרידה בינו לבין היישובים השכנים באקה אל גרבייה ומייסר. הסדרה צוירה מתצלומים שצילמה בהליכותיה סביב הגדרות, שנים מספר לאחר הפיגוע שהיה בקיבוץ, שבעקבותיו נוספה גדר אלקטרונית.¹ הגדר החדשה, שנועדה לשפר את תחושת הביטחון של חברי הקיבוץ, מתפקדת בפועל לצד הגדר הישנה כנטע זר בנוף, המפריד בין מקום למקום ובין אדמה לאדמה.² לעיתים הגדר מתוארת כגריד הדוק וצפוף, המתפרס על פני השטח ומעלה על הדעת דגם חוזר ונשנה שרוקם בתוכו את הנוף, ואילו במקרים אחרים חוטי תיל דקים מעטרים את הנוף כקווי תפר המחלקים אותו לרצועות-רצועות ואגב כך פוצעים אותו. בכל מקרה, הגדר משבשת את הקליטה של התמונה הכוללת ובאופן פרדוקסלי הופכת לגורם הממסך ומטשטש את הנוף ואת ההפרדה שהיא עצמה יוצרת.

התצלומים לעבודות נעשו הן מהקיבוץ והן מבאקה. מהלך זה היה עקרוני בעבודה על הסדרה, מאחר שרק במעבר לצד של באקה יכלה מריון להציב את עצמה בעמדה של האחר, שבדרך כלל נתפס בתודעה כמישהו שניתן לראותו ולא כמישהו שגם הוא רואה, כמונו.³ תפיסת עולם הומניסטית זו, המערערת על הפרדות וחלוקות דיכוטומיות, חושפת שגרת חיים מקבילה ודומה, שממנה צפה ועולה מציאות אמביוולנטית, שמכשילה את הניסיון לתייג מצבים ואנשים.

מזג האוויר, שעות היום, המסלול שנבחר להלך בו ובעיקר הלך הרוח הנפשי של אותו הזמן הכתיבו את הבחירה הצילומית, ובהמשך את קבלת ההחלטה מה להדגיש או להשמיט בציור עצמו. לפעמים די בפרט בשטח כדי להצית את הקשר לזיכרון ילדות, לעיתים די במראה שריפרר ליצירה מתולדות האמנות, שעקבותיה השתרבבו לסצנה הציורית והרחיבו את אפשרויות הקריאה והפרשנות של העבודות.

המונוכרומטיות והגוונים האפורים והצהובים, שיוצרים אווירה ספק מאובקת-ספק מסנוורת, מבטאים את העולם הרגשי. מריון מציינת שדרכם היא "טועמת" את המציאות ומחתימה את הציור בתחושות שהיא חווה בחיים. בתור מהגרת שבאה לכאן ממדינה שטופה בגוני ירוק וכחול, הקושי הגדול עבורה היה להתרגל לאור השמש העז. הצבע הצהוב קשור, בין היתר, להתמודדות עם קושי זה בד בבד עם קבלת המקום על ידה.

גוונים אלו שולטים גם בסדרת העבודות העוסקת בשריפות שבוערות דרך קבע בבאקה ובכפרים הסמוכים. הגדר, שאין בכוחה למנוע מעבר והתפשטות של העשן (וגם של ריח וקול),⁴ נעלמה מהציורים בסדרה זו. ענן העשן המשתלט על הנוף, מכסה ומטשטש אותו לחלוטין והופך אותו לאמורפי וחסר זהות – למרחב אפוקליפטי ומטפיזי שבו לא ניתן עוד להבדיל בין מקום למקום ובין שם לכאן.

רותי חיינסקי-אמיתי

¹ בנובמבר 2002 חדר מחבל לקיבוץ והרג חמישה אנשים, שניים מהם ילדים.

² העיסוק בגדר בהקשר זה מציף בזיכרון את פעולת "החלפת האדמות" בין מצר למייסר שעשה מיכה אולמן במסגרת פרויקט "מצר-מסר" ב-1972, ובו חפר יחד עם בני נוער מהסביבה בורות בשני היישובים והחליף בין האדמות. פעולה זו חתרה תחת הפרדות וגבולות. בפרויקט השתתפו גם האמנים דב אור-נר, אביטל גבע, משה גרשוני, נחום טבת, יחזקאל ירדני ואפרת נתן.

³ עמדה זו, שעלתה בשיחה עם האמנית, מובעת אצל: סוזן זונטג, **להתבונן בסבלם של אחרים**, בן שמן: מודן, 2005, עמ' 64.

⁴ מעבר הקול מתייחס לקריאת המואזין הנשמעת בעבודת הווידאו **כלבים**.